

Vaskos tanulmánykötet születésnap ajándék gyanánt

Kései megjegyzések egy ünnepi tanulmánykötetről: *A hermeneutika vonzásában* – *Kulcsár Szabó Ernő 60. születésnapjára*

Miként az ilyenkor, jelentékeny tudósok kerek születésnapján lenni szokott, barátai, kollégái, tudóstársai ünnepi tanulmánykötettel ajándékozták meg a 2010-ben hatvanadik születésnapját ünneplő Kulcsár Szabó Ernő professzort. Bár a könyv megjelenése óta immár három év telt el, talán még így, kissé megkésve is megérdemel néhány bekezdésnyi megjegyzést.

A Ráció Kiadó gondozásában megjelent, több mint hétszáz oldal terjedelmű kötetbe idestova ötven különböző irodalomtörténész írt. A könyv tanulmányai olyan témakörök szerint kerültek csoportosításra, melyekkel sokfelé ágazó életpályája során maga Kulcsár Szabó Ernő foglalkozott. Az első ilyen témakör a *Hermeneutika, nyelv, történetiség* címet viseli, melyben elsősorban irodalmi hermeneutikával, a megértés elméletével, illetve a történetiség aspektusával foglalkozó tanulmányok kaptak helyet, többek között Arisztotelész, Luther vagy Heidegger szövegeit továbbgondoló elméleti írások.

A következő, öt tanulmányt magába foglaló blokk *A modernség alakzatai* címet kapta, melyben az öt szerző közül három külföldi irodalomtörténész németül közölte saját tanulmányát. Az irodalmi modernség kérdéséhez többek között A. G. Matoš prózája, Nietzsche és Ady kapcsolata, valamint Ady újraolvasásának lehetőségei felől juthatunk közelebb.

A harmadik, *Líraolvasás, líraelmélet* című, tíz tanulmányt felölelő blokk talán a kötet legterjedelmesebb és legérdekesebb alegysége. Többek között Herder líraelmélete, Babits és József Attila bűn-versei, Nemes Nagy Ágnes lírája, valamint Thomas Kling költői életműve azok, amelyek révén az olvasó közelebb kerülhet a líraolvasás irodalomelméleti problémáihoz.

A következő témakör tanulmányai *Filológia, irodalom, antropológia* címen interdiszciplináris kitekintésre tesznek kísérletet irodalom és antropológia lehetséges kapcsolatát illetően, ezzel is utalva rá, hogy az ünnepezt Kulcsár Szabó Ernő sem pusztán irodalomtörténész, hanem az utóbbi években mintegy interdiszciplináris módon antropológiával, mediológiával, kultúratudománnyal is foglalkozik.

A könyv ötödik szakasza *Elbeszélés és performativitás* címen narratológiai elemzéseket tartalmaz, melyek főként a XX. századi magyar regényirodalom és a performativitás

lehetséges kapcsolatait igyekeznek vizsgálni (pl. Bónus Tibor Édes Anna-tanulánya vagy Danél Mónika Mészöly Miklós-elemzése), habár Orosz Magdolna tollából rögtön az elején olvashatunk egy Rilke prózájáról értekező tanulmányt is.

A hatodik, *Esztétika, médium, archívum* című blokk tanulmányai ugyancsak az interdiszciplinaritás jegyében kerültek a kötetbe, hiszen esztétikai, mediológiai, információ- és archívum-elméleti szempontból vetnek fel különböző problémákat, ilyenek például Lénárt Tamás Szilárd Leó emlékezetfogalmát, valamint Neumann János esztétikafogalmát vizsgáló, illetve Kovács Béla Lóránt információ és médium kapcsolatát elemző tanulmányai.

A hetedik, utolsó tanulmánygyűjtemény az *Irodalomtörténet és interpretáció* címet kapta, a benne szereplő tanulmányok pedig főként az irodalomtörténet-írás problematikáival, illetve a különböző interpretációs stratégiák hatékonyságával vagy hatástalanságával foglalkoznak, főként magyar irodalmi példákon, pl. Mikszáth, Kosztolányi, Németh László vagy Márton László művein keresztül, habár a blokkot és a kötetet záró tanulmányában Fried István felveti a regionális irodalmak kutatásának lehetőségét is.

A hét tanulmányblokk után következik Kulcsár Szabó Ernő munkáinak válogatott, ám még e válogatás után is 370 tételt felölelő bibliográfiája, mintegy az ünnepeelt paradigmaticus irodalomtörténész életművének reprezentatív keresztmetszeteként.

Természetesen mint minden tanulmánykötetnek, vitathatatlan erényei mellett ennek is meg lehetnek, megvannak a maga hibái, kritizálható pontjai. A témakörök alapján való csoportosítás ellenére az olvasónak olykor-olykor az a benyomása támadhat, az egyes tanulmányok blokkokba rendezése kissé talán hirtelen történhetett, s a kötet szerkesztői mintha siettek volna az összeállítással. Nem indokolt például, hogy a modernségről szóló blokkban miért szerepel rögtön két, egyébként jól felépített tanulmány Ady Endréről, ráadásul azonnal egymás után, Eisemann György és H. Nagy Péter tollából. Úgy vélem, a modernség irodalma még magyar nyelvterületen is sokrétűbb annál, mint hogy egyetlen szerző egy mindössze öt tanulmányból álló blokkon belül rögtön két tételt is elfoglaljon. Ugyanez a megállapítás állhat a líraelméletről szóló nagyobb egységre, melyben rögtön két, amúgy szintén igényes tanulmány található egymás után Nemes Nagy Ágnes költészetéről, Bárdos László és Tolcsvai Nagy Gábor tollából. Habár a szerkesztőket és a szerzőket nyilván kötötte a hermeneutikai nézőpont, mint az ünnepeelt Kulcsár Szabó Ernő fő kutatási területe, mindenképpen úgy gondolom, egy-egy blokkon belül egy szerző kétszeri szerepeltetése túlzás, de legalábbis a kötet kissé elsietett szerkesztésére vall. Habár nem ugyanazon blokkban, de József Attilával kapcsolatban is két tanulmány szerepel a kötetben (Kovács Árpád és Tverdota György írásai), mely ugyancsak csökkenti az egyébként meglehetősen

értékes tanulmánygyűjtemény tematikai variabilitását. Kosztolányi egyenesen három tanulmányi helyet foglal el a kötetben (Bónus Tibor, Kenyeres Zoltán, Szirák Péter), holott habár ugyancsak jelentékeny, sőt, napjainkban ismét divatos szerzőről van szó, nem gondolom, hogy kivételezeni kellene vele, három tanulmányt szentelni neki. A kevesebb olykor több, ez az amúgy banális, ám mindenképp igaz megállapítás pedig egy-egy illusztris szépirodalmi szerző egy tanulmányköteten belüli *túlcsordulására* is igaz lehet. Mind a magyar, mind a világirodalomnak vannak olyan alakjai (nem is beszélve a nagy számban jelenlévő elméleti tárgyú tanulmányokról), akik talán szintén megérdemelték volna a figyelmet, s hermeneutikai nézőpontból szemlélve is kiválóan elemezhetők. E kritizálható tematikai jelenségek ellenére érdeme ugyanakkor a szerkesztésnek, hogy ez irodalomtörténeti / műelemző és elméleti tárgyú tanulmányok blokkonként jól elkülönülnek egymástól, habár elkerülhetetlen, hogy adott mű elemzésére adott elméleti keret kerüljön alkalmazásra.

A vélhető szerkesztői és egyes szépirodalmi szerzők túlszerepeltetése ellenére A *hermeneutika vonzásában* persze mindenképp értékes tanulmánykötet, mely többé-kevésbé lefedi a kortárs magyar irodalomtudományi diskurzust, egy-egy tanulmány erejéig felvonultatja annak jeles alakjait, reprezentatív képet festve napjaink magyar hermeneutikai tárgyú és ezzel összefüggő kutatásairól. Összességében úgy vélem, a kötet nemcsak mint egy jeles irodalomtudós előtti ünnepi tisztelgés, de mint interdiszciplináris, az irodalomtudomány más tudományterületekkel való dialógusát hangsúlyozó szöveggyűjtemény is mindenképp jelentékeny vállalkozás magyar nyelvterületen, mely hangsúlyozza, hogy a XXI. században az irodalom reflektált vizsgálata akár elméleti, akár történeti szempontból immár elképzelhetetlen médiatudományi, antropológiai, információelméleti vagy kultúratudományi aspektusok ismerete és figyelembevétele nélkül.

(Ráció Kiadó, Budapest, szerk. Bónus Tibor, Eisemann György, Lőrincz Csongor, Szirák Péter, 2010, 712 oldal)